

taja' ei tosiasiasa ole kuluttaja vaan välttämättä aina jo tuottaja. Hänelle ei siis ole luotava tuottajan silmiä koska hänellä on ne jo. Ne on vain avattava. Käsitteäkseni tämä lähenisi sitä, mitä Eco (1972, 121) on tarkoittanut 'vastaanottajan' johdattamisella 'semioottiseen sissisotaan'.

Lopuksi

Edeelliset tähyilyt tulevaisuuteen riittäköt. Kokonaan toinen asia tietysti on, onko tuleva oleva lainkaan sen suuntainen kuin mitä näissä tähyilyissäni ennakoin. Kuten hyvin tiedämme ennustajan osa on aina vaikea, ja erityisen vaikeaa se on silloin kun ei ole käytettävissä kunnon kahvinporoja. Koska aloitin tämän esityksen klassisesti, lienee sopivaa päättää se latteuteen: Tiedotustutkimus-lehden 10-vuotisseminaarissa tulemme, jos jaksamme tuottaa, olemaan tämän kysymyksen suhteen jo hieman tietävämpiä.

Vitteet

Esitelmä Tiedotusoppilisen yhdistyksen syyseminaarissa "Suomalainen tiedotustutkimus eilen, tänään, huomenna" Tampereella 25.11.1982.

Kirjallisuus

- BLOM, Raimo. Valtiojohtokeskustelu Saksan Liittotasavallassa. *Politiikka*, 22 (4), 1980, s. 303-317.
- BLOM, Raimo. *Yhteiskuntateoria ja valtio*. Tampere, Vastapaino, 1982.
- ECO, Umberto. Towards a semiotic inquiry into the television message. *Working papers in cultural studies*, 3, Autumn 1972, s. 103-121.
- GARNHAM, Nicholas R. Lausunto Kauko Pietilän väitöskirjasta "Formation of the newspaper: a theory". *Tiedotustutkimus*, 4 (2), 1981, s. 77-79.
- HAUG, Wolfgang Fritz. *Produktion, Warenkonsumption und Lebensweise. Kurseinheit 1*. Hagen, Fernuniversität in Hagen, 1981.
- HEMÄNUS, Pertti. Rationaalinen ja irrationaalinen journalismikonseptio. *Tiedotustutkimus*, 3 (4), 1980, s. 35-39.

- HEMÄNUS, Pertti. Triviaaleista väärinkäsityksiä journalismin absolutisoimiseen. *Tiedotustutkimus*, 4 (2), 1981, s. 53-59.
- HEMÄNUS, Pertti. Uusi paradigma vai seireenilä? *Tiede & edistys*, 7 (1), 1982, s. 67-71.
- HEMÄNUS, P. & PIETILÄ, K. *Seitsemän erää journalismista*. Tampere, Vastapaino, 1982.
- HEMÄNUS, P. & TERVONEN, I. *Objektiivinen joukotiedotus*. Helsinki, Otava, 1980.
- HIMANEN, Hannu. Suomalaisen tiedotustutkimuksen synty ja kehitys. Tiedotusopin laudaturtutkielma, Tampereen yliopisto, 1975.
- HIRSCH, Joachim. *Der Sicherheitsstaat: Das 'Modell Deutschland', seine Krise und die neuen sozialen Bewegungen*. Frankfurt am Main, Europäische Verlagsanstalt, 1980.
- HANNINEN, Sakari. Mihin johtaa valtion yleinen johto. *Politiikka*, 22 (4), 1980, s. 283-302.
- KIVINEN, Markku. Valtioiteorian salakäytävissä ja umpikujissa. *Tiede & edistys*, 3 (4), 1978, s. 15-24.
- LUOSTARINEN, Heikki. Tutkijat ja toimittajat. *Tiedotustutkimus*, 5 (1), 1982, s. 63-67.
- MALMBERG, Tarmo. Suomalaisen tiedotusopin koulukunnat: puolitiiehen jäänyt materialismi. *Tiedotustutkimus*, 2 (3-4), 1979, s. 18-27.
- MALMBERG, Tarmo. 1., 2. ja 3. aalto. *Tiedotustutkimus*, 4 (4), 1981a, s. 77-84.
- MALMBERG, Tarmo. Marxismi suomalaisessa tiedotusopissa. *Tiede & edistys*, 6 (3), 1981b, s. 24-38.
- MALMBERG, Tarmo. Tiedotustutkimuksen metodologioista. *Tiedotustutkimus*, 4 (2), 1981c, s. 3-20.
- Mass media and man's view of society. A conference report and international bibliography*. Leicester, International Association for Mass Communication Research, 1978.
- NIINILUOTO, Ilkka. Realismi vs. praksismi. *Tiede & edistys*, 7 (2), 1982, s. 139-151.
- NORDENSTRENG, Kaarle. *Tiedotusoppi*. 2., korj.p. Helsinki, Otava, 1978 (1975).
- PIETILÄ, Kauko. Mass communication research - object and methodology. Monisteessa HEMÄNUS, P. & HUIJANEN, T. (toim.). *Masskommunikationsforsknings vetenskapliga status*. Tampereen yliopisto, *Tiedotusopin laitos*, julkaisuja nro 40, 1977, s. 70-89.
- PIETILÄ, Kauko. Yleisradiotutkimuksen metodit. Teoksessa LITTUNEN, Y. & RAUTIO, P. & SAARINEN, A. (toim.). *Tieto, tiede, yhteiskunta*. Tampereen yliopisto, *Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, sarja E*, nro 6, 1978, s. 221-252.
- PIETILÄ, Kauko. Formation of the newspaper: a theory. *Acta Universitatis Tampereensis*, A, 11, 1980a.
- PIETILÄ, Kauko. Uuden journalismin tutkimus- ja kehittämisprojektista. *Tiedotustutkimus*, 3 (3), 1980b, s. 29-38.
- PIETILÄ, Kauko. Informaatioiden tavarataloissa. *Tiedotustutkimus*, 4 (4), 1981a, s. 58-68.
- PIETILÄ, Kauko. Simalabim - eli irrationaalinen itsepuolustus. *Tiedotustutkimus*, 4 (1), 1981b, s. 27-33.
- PIETILÄ, Veikko. Tiedon siirtoa vai yhteisyyttä. *Tiedotustutkimus*, 4 (4), 1981, s. 35-48.
- PIETILÄ, Veikko. Tiedotustutkimus: teitä ja tiiviittoja. *Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, sarja C*, nro 3, 1982.

(kirjallisuusluettelo jatkuu sivulla 103)

Tarmo Malmberg

Identiteettiä etsimässä Kommentti V. Pietilän esitykseen

Kommenttini jakaantuu (1) teesiin, jossa luonnehdin esitykseni keskeistä sisältöä, ja (2) yksittäisiin kysymyksiin jotka valaisevat teesiäni.

1. Pidän edelleen kiinni siitä, että 'uuden aallon' tieteenteoreettinen ongelmallisuus paikallistuu sen logistisuuteen ja että ainakin siinä määrin kuin Veikko Pietilä ei hyväksy tätä problemaattisuutta, hänen kantansa on yhteneväinen 'uuden aallon' kanssa. Tämä on sen aiemman väitteeni sisältö, jonka mukaan katson Veikko Pietilän artikuloivan 'uuden aallon' - eikä jonkin muun viestinnän tutkimusperinteen - tieteenteoreettista itseymmärrystä.

Väite marxismien pääomalogisen tutkimusperinteen logistisuudesta ei tietenkään ole uusi. Terminologisestihan tämä tulee jo esiin siitä, että 'dialektiikka' on vaihdettu 'logiikkaan'. Tutkimuskäytännöllisesti tämä ilmenee siinä, että oleellista on ilmiöiden johtaminen (Ableitung) toisista, kuten (muodollisessa) logiikassa johdetaan lauseita toisista. Ero dialektiikan ja (muodollisen) logiikan välillä koskee - ainakin ihmistieteiden metodologiassa - identiteettiä, ekvivalenssia. Ha-

vainnollistakaamme tätä ongelmaa seuraavalla kaksiosaisella kysymyksellä. Miten voimme sanoa, että sanomalehti on sama (identtinen itsensä kanssa) 1600-luvulla ja 1900-luvulla, vaikka se kuitenkin on niin erilainen alkusolussaan ja nykymuodossaan, ja miten voimme sanoa, että sanomalehden muoto on identtinen, ekvivalentti arvomodon kanssa kauppapääoman ja nykykapitalismin oloissa? Eroa dialektisen ja (pääoma)logistisen ratkaisun välillä voi nyt kuvata seuraavasti.

Logistisen ratkaisun ydin on siinä, että oli vallitsevan sanomalehdistön muoto mikä tahansa, niin aina pätee ekvivalenssilause arvomoto=sanomalehtimuoto. Voidaan sanoa siis, ettei sanomalehti ole koskaan identtinen itsensä kanssa, sen identiteetti on aina ei-identiteetti (so. jotain mikä on johdettu sille ulkoisesta). Toisin sanoen sanomalehdellä ei ole mitään omaa olemusta, ainoastaan pääomalla on. Voinemme kutsua tätä ratkaisua *monologistiseksi*: se mikä antaa todellisuuden ilmiöille arvon ulkopuolella niiden identiteetin, on aina niiden ei-identiteetti, so. on ainoastaan yksi (pääoma)logiikka, josta kyseinen identiteetti viime kädessä johdetaan.

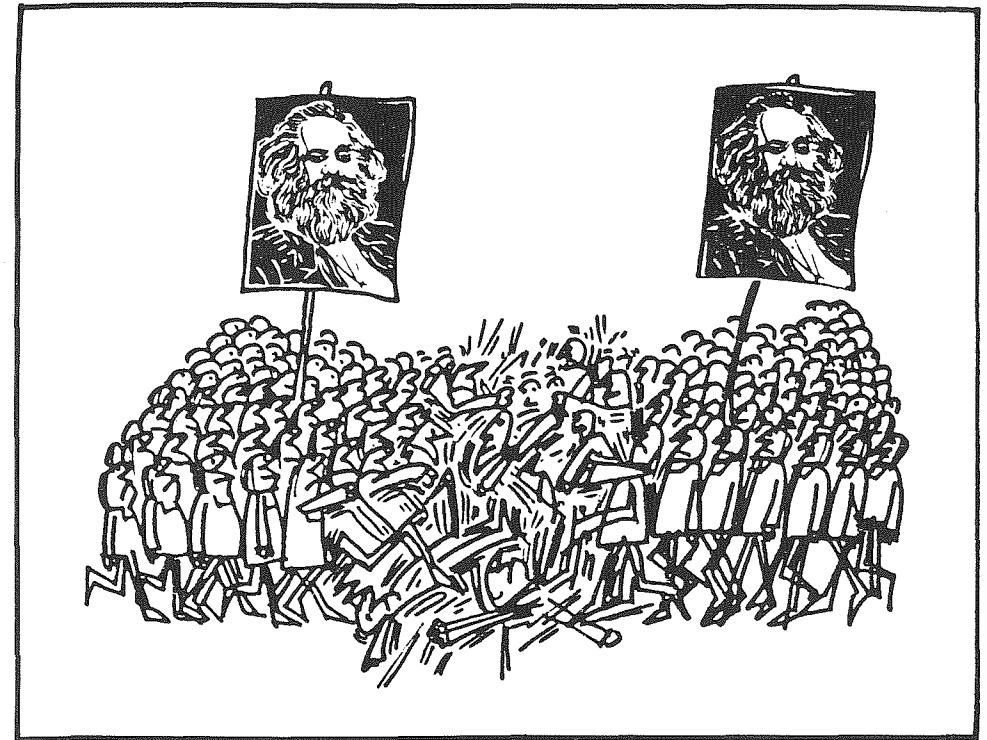
Dialektiikan ajatus taas on 'monilooginen': jonkin asian identtisyys on sekä sen identtisyyttä itsensä kanssa (mikä on Hegelin tapa formuloida asia) tai että jonkin asian ykseys on olemassa ainoastaan sen moninaisuudessa (mikä on tutumpi, Marxinkin käyttämä kielikuva). Dialektiikan ydin on ristiriitaisuudessa näiden kahden 'logiikan' välillä: se mikä on ei pysy, mutta se mikä muuttuu on myös samaa. Mikäli on mielekäästä puhua sanomalehdestä samana ilmiönä alkusolussa ja nykypäivinä, sen on oltava myös jotain arvomuodosta eroavaa, sille ei-identtistä. Muuten ei ole kysymys samasta ilmiöstä, sillä samana kehityksessään säilyy ainoastaan arvomuoto logistisen ratkaisun mukaan. Dialektisessa ratkaisussa taas pätee samalla kertaa sekä se, että sanomalehti on olemuksessaan samana pysyvää, että se, että se on tätä vain muutoksessaan (oli tämän muutoksen selitys sitten arvomuodossa tai joissain muissa tekijöissä). Ongelmana on, mitä muotoja tämä ristiriita todellisuuden kehityksessä saa. Logistiselle ratkaisulle ristiriidat ovat joko anomalioita tai näennäisiä, dialektiselle taas itse asia.

Teesini on täsmennetysti: *Veikko Pietilän esityksen - ja 'uuden aallon' - ongelmallisuus on sen (mono)loogisuudessa mitä tulee itse ilmiöön (viestintään) että sen tiedostukseen (tiedotusoppiin)*. Havainnollistan teesiäni esimerkein koskien näitä molempia ongelmakohtia.

2a. Kaikki viestinnän tutkimus edellyttää, että sen kohteena on viestintä, olipa sen ilmiömuoto mikä tahansa. Viestinnän teoriat pyrkivät kuvaamaan sitä mikä tämä kohde on. Modernin viestinnän

teorian ongelma on siinä, että tämä kohde valaistuu yleensä vain joiltakin puoliltaan. Modernia viestintäajattelua luonnehtii ainakin kaksi traditiota: viestintä on sanomien siirtoa, välitystä tai vaihtoa (informaatioteoreettinen perinne) ja viestintä on siihen osallistuvien välistä vuorovaikutusta (interaktionistinen perinne). Nämä kaksi ajatusperinnettä jotka suomalaisessa nykykeskustelussa ovat kiteytyneet siirto- ja yhteisyysajattelun vaihtoehdoiksi, kuvaavat samaa kohdetta. Sitä tekee myös hermeneuttinen, vähemmän tunnettu perinne, joka kuvaa viestintää tekstien kautta välittyvänä, historiallisesti moniaikaisena ja tiettyihin normeihin suuntautuvana ilmiönä. Ongelmana ei ole, että viestintään liittyy näin monia määreitä, ongelmana on että nämä määreet, sikäli kuin ne ovat adekvaatteja (kuten katson niiden olevan), pätevät samanlaisesti. Viestintä on toisin sanoen ilmiö, johon pätee useita erilaisia ja ristiriitaisia määreitä. Mikään yksi (selitys)logiikka ei ole riittävä.

'Uuden aallon' viestintäkäsitys on Kauko Pietilällä selvästi interaktionistinen, joskin yksimittainen ja yksimäinen. Viestintä on myös passiivinen tapahtuma: niity. Vaikka Veikko Pietilä pyrkii esityksessään lieventämään tätä kantaa ja menee myös sen ohi, nikeksi suomen kieltä ja sen sanonhän ratkaisussaan on kuitenkin jenen merkityksiä. Jotta voidaan analoginen yksimääreinen vire. Ylipäättään puhua lukemisesta tässä tapauksessa, on edellytettävä, että lukija hallitsee suomen kielen. Hän voi hallita sitä hyvin sen itse" (kurs. poist., TM), mutta tämä ei vielä kuvaa viestintää interaktionistisesti, mutta se mikä pysyy samana eri lukijoiden lukuteksteissa on, että ne kaikki kohdistuvat suomenkieliseen sanomalehtitekstiin. Oikea lukeminen on ak-

tiivinen tapahtuma. Tiedotusopin teorian historiaa vasten tämä ei ole uusi painotus (ajatellaan vaikka vaikutustutkimuksen kehitystä), joskin suhteessa 'uuteen aaltoon' tärkeä rajanveto. Mikäli halutaan kuitenkin välttää puhdas subjektivismi (sanoma=vastaanottajan tuotos), on osoitettava, miten on mahdollista, että viestintä on aityiskohdissaan vähemmän kehittynyt. Vaikka Veikko Pietilä pyrkii esityksessään lieventämään tätä kantaa ja menee myös sen ohi, nikeksi suomen kieltä ja sen sanonhän ratkaisussaan on kuitenkin jenen merkityksiä. Jotta voidaan analoginen yksimääreinen vire. Ylipäättään puhua lukemisesta tässä tapauksessa, on edellytettävä, että lukija hallitsee suomen kielen. Hän voi hallita sitä hyvin sen itse" (kurs. poist., TM), mutta tämä ei vielä kuvaa viestintää interaktionistisesti, mutta se mikä pysyy samana eri lukijoiden lukuteksteissa on, että ne kaikki kohdistuvat suomenkieliseen sanomalehtitekstiin. Oikea lukeminen

on myös normi: tietyissä puitteissa pystymme erottamaan kyseisen tekstin täysin mielivaltaiset lukutavat pätevistä. Toisin sanoen viestintää sitoo yhtä hyvin sen 'passiivinen' kohde kuin sen 'aktiivinen' vastaanottajakin. Näiden suhde on dialektinen: molemmat tarvitaan.

Pietilältä ei ole suinkaan jäänyt huomaamatta tämä (tässä yksinkertaistettu) kaksinapaisuus: hän toteaa, että vastaanotto on aina sanomaa "jäljentävää". Jäljentää voidaan vain jotain, minkä malli on itse jäljentämistapahtumasta erillinen. Pietilä ei tunnukaan myöntävän, että viestintä on aina myös ristiriitainen prosessi, vaikka hän korostaakin viestintää jäljentävänä vastaanottona. Nimittäin kun hän sanoo, että 'uusi aalto' on 'ymmärrettävä oikein' vain sillä tavoin kuin hän jäljentää sen teks-

tejä, hän edellyttää, että viestinnän ideaali on puhdas passiivinen tapahtuma: nimittäin että viestinnässä oikea ymmärtäminen on sanoman ja vastaanoton täysi adekvaattisuus. Tämä on Pietilän paradoksi: jos viestintä on aina jäljentävää tuottamista eli jostain, missä sanoman on läpikäytävä vastaanottajan tajunta, niin miten voidaan sanoa, että jokin jäljentäminen on parempaa kuin jokin toinen. Tähän Pietilällä ei ole mitään teoreettista perustelua, ainoastaan *ad hominem* väite, että hänen oma jäljentämisensä kyseisessä tapauksessa on adekvaatti. Kyse on luonnollisesti hermeneutiikan klassisesta ongelmasta: miten valita ristiriitaisen tulkintojen välillä. Mutta tämä ristiriita on viestinnässä itsessään: siinä että sanoma ja sen vastaanotto ovat sekä eri että sama asia. Pietilällä ei ole teoreettista perustelua tälle todelliselle ristiriidalle. Hänellä on toisin sanoen kaksi erillistä identiteettiä (sanoma=oikein ymmärtäminen; sanoma=jäljentävä tuottaminen), jotka ovat ristiriitaisia, mutta ei vielä identiteettiä, jossa tämä ristiriita on sisäisenä käynninäineena.

Edellä mainittu tulkintaristiriita koskee 'uuden aallon' viestintäteoreettista ydinkehitysmää: sanomalehdistön muotokehityksen selittämistä. Joskin Veikko Pietilä on edellisessä viestinnän luonnetta koskevassa ajattelusaan osaksi astunut pois päin 'uuden aallon' tähänastisesta kannasta, niin 'uuden aallon' täysipainoisimman kehityksen - sen 'kovan ytimen', voisimme sanoa - hän tunnustaa edelleen sellaisenaan allekirjoittavan. Edellä (kohdassa 1) olen teesini argumentaatio-osassa esittänyt kritiikkini osana

yleistä logistisuuskritiikkiä. Tuon tässä esiin vain muutamia lisäkommentteja, jotka koskevat sen lehden, missä työskentelevät, nomalehden identiteettiä tai ole-

musta. Ongelman ytimenä ei ole, että arvonn kehityslogiikka determinoi sanomalehdistön muotokehitystä (tämän jonkin asteisen determinoin havaitsemiseksi ei tarvitse olla marxilainen: havainto löytyy sellaiselta puhtaalta idealistilta kuin Grothilta), vaan että näiden välille esitetään identiteettitilooginen suhde. Tämä (eikä determinatioteesi sellaisenaan) on nähdäkseni aiempikin kantani. Ongelman on toisin sanoen, että 'uudella aallolla' ei ole riittävästi kehiteltyä sanomalehden teoriaa, joka pystyisi osoittamaan yhdistämään sanomalehden kehityksen identtiset ja ei-identtiset piirteet. Koska en hallitse riittävästi sanomalehtitiedettä, minun on vaikea yleisen logistiteettikritiikkini lisäksi täsmentää erimielisyyttäni suhteessa sanomalehdistön historialliseen kehitykseen. Kyse on - toistuvasti - siitä että sanomalehdistön muotokehitys ei ole minkä tahansa muotojen kehitystä, vaan juuri sanomalehdistön muotojen kehitystä. On osoitettava sanomalehdistön identtisyys (jota Groth kuvasi neljällä olemusmääreellä: periodisiteetti, universaliteetti, aktualiteetti, publisiteetti), jotta voidaan puhua sen ei-identtisyydestä (arvonmuotojen determinatiosta).

Edellistä voi kuitenkin täsmentää suhteessa 'uuden aallon' kiinteilympään kohtioon, ns. uuden journalismin konseptioon. Jotta uusi journalismi puhuu samasta ilmiöstä kuin 'vanhakin', sen on pidettävä sanomalehdestä. Toisin sanoen kun arvonn logiikka on murrettu ja - kuten Veikko Pietilä

toteaa - "journalistit ja kirjapainotyöläiset omistavat yhdessä sen lehden, missä työskentelevät", havainnollistuu kirukkaasti, kuinka arvonn ja sanomalehden logiikat eivät ole identtisiä. Nimittäin tällöinkään journalistit eivät voi tehdä mitä tahansa, mikäli he pysyvät journalisteina. 'Kaikissa mahdollisissa maailmoissa' journalistia sitoo sanomalehdistön oma luonne. Arvonn hallitsemman maailman erityinen ristiriita on siinä, että journalistit eivät voi toimia ainoastaan 'sanomalehden lakien mukaisesti' (muunnellaksemme Marxin tunnettua ilmaisu), mutta siellä missä arvo ei enää hallitse, hallitsevat 'sanomalehden lait' sitäkin täydemmin. Mutta ne eivät synny vasta, kun ihmisen esihistoria päättyy, koska ne ovat jo autenttisia - joskin rampautettuina - olemassa tässä esihistoriassa. Uuden journalismin ainesten on oltava myös samoja kuin 'vanhakin', muuten on kyse jostain muusta. On tietysti mahdollista että vapauden valtakunnassa ei enää tarvita sanomalehteä (laajassa, olemuksellisessa mielessä), mutta niinpä käsityksemme sen olemuksesta on aina historiallisesti ehdollinen, niin kuin käsityksemme kauneuden luonteesta on ehdollinen niin kauan, kuin emme voi elää maailmassa, joka on rakennettu vain sen lakien varaan.

2b. Veikko Pietilän käsitys (suomalaisen) tiedotusopin kehityksestä, joka on hänen esityksensä yhdistävänä teemana, rakentuu muuttaman tieteenteoreettisen lähtöajatuksen varaan, jotka nekin liittyvät käsittäkseni esittämäni teesiin.

Ensimmäistä näistä piirteistä voisi luonnehtia nominalismitee-

siksi. Sen mukaan on liian vaativaa puhua "koulukunnista", "perinteistä" tai "suuntauksista" suomalaisessa tiedotusopissa, koska näitä käsitteitä ei vastaa mikään tosiolevainen. Sen sijaan olisi puhuttava "diskursseista" tai "kiintopisteistä", joita on kaikei yhtä paljon kuin tiedotusopineitakin. Minusta kumpikaan näistä askelista, tai saman askelleen kahdesta vaiheesta, ei ole välttämätön.

Minusta diskurssin termin esiinnostamisessa ei ole sinällään huomauttamista, kunhan pidetään kiinni siitä, että tiede on erityinen diskurssimuoto. Diskurssin käsite on ollut esillä varsinkin ranskalaisessa strukturalismissa (eritoten Foucaultilla, *L'archéologie du savoir* ym.), kun on haluttu lähestyä tietystä yhtenäisestä pisteestä erilaisia 'puhe-maailmoja'. Mutta diskursseilla on aina oma spesifisyytensä oli sitten kyse uskonnosta, mielisairaiden hoidosta tai taiteesta. Mikään institutionalisoitunut tiedemaailma ei ole vain erilaisia "puhetapoja", koska tieteen kehitys rakentuu nimenomaan sen varaan, että se pyrkii sallimaan tiettyjä ja hylkimään tiettyjä 'puhetapoja'. Tälle voidaan tietysti antaa erilaisia selityksiä: realistisen tieteenteoreetikon mukaan tiede pyrkii karsimaan epätoimet puhettavat, pragmaatikko taas löytäisi syyn jostain muualta (esimerkiksi siitä että tiede on valtamaailma jossa vahva voittaa). Diskurssien hajonnasta riippumatta erilaisten puhettavojen on kuitenkin mahdollista sen piiriin, mitä kunakin aikana pidetään tieteenä, ja tieteen kehityksellä on taas selkeät institutionaaliset puitteensa. Siksi tieteen erilaiset puhettavat - useammastakin

syystä - konvergoivat toisiaan. Tämä on tieteellisen diskurssin (kuten diskurssien yleensäkin) hallitseva piirre: sillä on oma jäsentyneisyytensä, jota tavataan kuvata paradigmatina, teoriaperinteinä tms. Diskurssin termi ei sinällään muuta tilannetta, ellei sitten haluta liittää tieteen puhemaailman spesifisyys osaksi yleistä diskurssiteoriaa.

Kun Pietilä esittää, että suomalaisessa tiedotusopissa on vain moninaisuutta (erilaisia diskursseja), muttei ykseyttä (perinteitä tms.), hän kuitenkin jälleen absolutisoi yksimääreisyyden kohteessaan ajautuen toisenlaiseen paradoksaaliseen tilanteeseen. Nimittäin jos sanotaan, että suomalainen tiedotusoppi nykyään on vain erilaisia puhetapoja tai kiintopisteitä, jätetään ilmaan se, mikä näitä kuitenkin tosiasiallisesti yhdistää: se että ne mahtuvat saman ilmiön sisään moninaisuudessaankin. Suomalainen tiedotusoppikaan ei ole vailla perinteitä, joista käsin sen kehitys ymmärtyy, joskin on varmastikin niin, että näitä perinteitä on aina (eikä ainoastaan nykyään) ollut useampiakin. Vain tästä jatkuvuuden näkökulmasta ymmärtyy Pietilän paradoksi: se että hän vaatii 'uudelle aallolle' ei minäkään tahansa kiintopisteen vaan maa-merkin, so. uudenlaista teoreettista ymmärrystä (perinnettä) synnyttävän ja kantavan puhutavan asemaa. Vaatimus on periaatteessa oikea tieteen kehitystä silmäläpäitäen, sillä tiede ei rakennu lukuisten monologisten puhutapojen varaan, vaan dialogille, joka yhdistää näitä puhutapoja. Kukaan ei astu tieteeseen puhumalla vain itsensä kanssa, aina tarvitaan muutkin. Yksittäisen tutkijan identiteetti rakentuu tässä sul-

keutuneisuuden ja avoimuuden liikkeessä, kun taas (erityis)tieteen kehitys muotoutuu erilaisten perinteiden jatkuvuuden ja jatkumatomuuden tulemisessa. Siksi pisteen ajatusta on täydennettävä kähäliikkeellä, joka sisältää lukuisia pisteitä, mutta suhteessa toisiinsa. Perinteiden ykseys ja puhutapojen/kiintopisteiden moninaisuus eivät sulje toisiaan pois, sillä tieteen kehityksessä ne yhtyvät. Tämä pätee myös suomalaiseen tiedotusoppiin. Vaikka Veikko Pietilä haluaisi astua ulkomaista liikkeestä, koska ei löydä siitä "kotoista" olosijaa, niin muuraamalla 'uuden aallon' maa-merkkiä tai perusjalkaa hän vain todentaa siteensä suomalaisen (eikä ainoastaan suomalaisen) tiedotusopin tiettyyn perinteeseen.

Kyse on pikemminkin siitä, että mikä tahansa erityistieteen kehitys voi rakentua usean perinteen varaan, joskaan tiettyinä aikana ja tiettyssä paikassa eivät aktualisoidu kaikki mahdollisuudet. Jatkuvuutta ja katkoksia voi olla sekä ajan että paikan suhteen. Tämä tekee minusta Pietilän edellisen paradoksin kestävämmäksi: ei ole mitään syytä miksi 'uuden aallon' kiintopisteestä käsin. Ei ole mitään ainoata yhtä pistettä, josta tiedotusopin kehäliike on kiinni, ei Suomessa eikä muuallakaan. Valalaisen tätä jatkuvuuden ja katkoksen ongelmaa sekä historiallisesti että suhteessa tiedotusopin nykyiseen maailmantilanteeseen.

Historiallisesti tiedotusopin keskeisiä ongelmia on, että se on unohtanut omia perinteitään. Tämä koskee erityisesti ns. sanomalehtitiedettä, jonka Pietilä ilmoittaa perustelua jättää tarkastellunsa ulkopuolelle. On mahdollista, että suomalainen sanomalehti-

oppi ei ole ollut yhtä oleellista kuin saksalainen *Zeitungswissenschaft*, mutta joka tapauksessa tässä on kyse liki täydellisestä katkoksesta. 'Uuden aallon' kannalta tämä on sikäläkin paradoksaalisempaa, että sen käsitys sanomalehdistön muotokehityksestä rakentuu käsittäkseni oleellisesti Grothin varaan (en ole luekenut *Zeitung*-teosta). Oli kuitenkin kyse mistä tahansa 'aallosta', joka vakavasti haluaa tutkia sanomalehdistöä, niin ensimmäisiä edellytyksiä tieteelliselle edistykselle tällä alueella on kyseisen katkoksen ylittäminen. Suovan perinne on yksi näistä unohdetuista kiintopisteistä. Toinen esimerkki olkoon audiovisuaalisen viestinnän alueelta. Nyt kun ollaan jälleen kiinnostuttu massaviestinnän muotokysymyksistä ja siinä ohessa liikkuvista kuvista, olisi syytä palauttaa mieliin Suomessa jo tehty työ. Helge Miettunenkin voi olla kansainvälisesti vähemmän tärkeä, mutta meillä voisi pitää lähtöedellytyksenä hänen tuntemistaan. Sen sijaan Miettusen päälle on laskettu jo unohduksen verho, niin että *Suomalaisen tiedotustutkimuksen bibliografia VII*:kin (1982) tiivistää hänen uusimman kirjansa sisältöä hänen tuskin yhteen riviin samalla, kun se uhraa muutamien liuskojen esitelmien referointiin kymmenkertaisen tekstimäärän.

Kolmantena esimerkinomaisena kiintopisteenä suomalaisittain on edelleen pidettävä 'nordenstrengilaisuutta', joka on meillä toistaiseksi pisimmälle viedyssä muodossa kehiteltyt ideologian, manipulaaation, hegemonian jne. tärkeitä kysymyksiä. Massaviestinnän ja luokkataistelun yhteenkiötöytymisen ei ole yhteiskunnalli-

nessa todellisuudessa menettänyt ajankohtaisuuttaan, vaikka kehittyneiden kapitalististen valtioiden luokkarakenne olisikin monisärmäistymässä ja systeemikriittinen ajattelu nostamassa päätään uusissa suunnissa.

Nämä monet (suomalaisenkin) tiedotusopin vaihtoehdot ovat olemassa valinnaisina kiintopisteinä myös kansainvälisesti omana aikamme. Ei ole mitään syytä, miksei suomalainen viestinnän tutkimus orientoituisi näihin moniin rinnakkaisteksteihinsä, siinä missä 'uusi aalto' on ammentanut herätteitään erityisesti Liittotasavallan ja Tanskan marxilaisesta keskustelusta. Kenttä on mitä rikkain, kuten käy ilmi Miquel de Moragasin parhaasta tuntemastani tiedotustutkimuksen yleisesityksestä *Teorias de la Comunicación* (Barcelona 1981). Esimerkiksi suomalainen marxilainen tiedotustutkimus rikastuisi epäilemättä, mikäli se tutustuisi niiden maiden (erityisesti Ranskan ja Italian) tutkimusperinteisiin, joiden yhteiskunnallinen tilanne poliittisten voimasuhteiden kannalta on lähempänä Suomea. Anti ei rajoitu kuitenkaan vain marxismin sisäiseksi, sillä marxismin kehitys on kiinni sen ei-identtisistä momenteista: niistä ajatusperinteistä, jotka puhuvat itse asiasta, mutta sen ulkopuolella. Ja tätä kirjoa voidaan leikata monesta suunnasta.

Yhden kiintopisteen sijaan on näin olemassa kiintopisteiden moninaisuus tai pikemminkin liikkeen yhteisyys, johon voimme astua sisään sen eri vaiheissa. Samaan tapaan kuin kohteen totaliteetti voidaan purkaa mistä tahansa momentista, voidaan tiedostuksen liike rakentaa sen eri vaiheista - eikä ainoastaan yhdestä keskukselta - käsin. Siinä missä näyttä-

si, että askel eteenpäin voidaan ottaa välittömästi, onkin astuttava ehkä kaksi sivu- tai taka-as-kelta. Tästä moninaisuudesta Veikko Pietilä on luonnollisesti täysin selvillä, muutenhan hän ei puhuisi suomalaisesta tiedotustutkimuksesta hajautettujen diskurs-sien avaruutena. Mutta jälleen Pietilällä on ristiriitaisia ek-vivalensseja (suomalainen tiedo-tustutkimus=erilaisia diskursseja: 'uusi aalto'=hedelmällisin dis-kurssi) ilman ristiriidan positii-vista ratkaisua, minkä tarjoaisi esimerkiksi käsitys tieteellisestä edistyksestä tiedotusopissa. Sillä mikäli diskurssit ovat vain moninaisuutta ilman ykseyttä, niin mikä niissä edistyy (=pysyy sama-na)? On vähintäinkin edellytettä-vä diskurssien yhteismitallisuus, so. niiden yhteinen avaruus, johon tutkimusperinneteesi juuri viit-taa. 'Uusi aalto' voi olla hedel-mällisin tämän hetken suomalaisis-ta tiedotusopin suuntauksista, mutta sen tiedämme vasta arvioi-malla sitä suhteessa niihin perin-teisiin, jotka se sulkee ulkopuo-lelleen. Vasta kun käymme läpi monet katkokset, voimme arvioida jatkuvuutta. Ja tämä merkitsee samanaikaisesti yhtä hyvin moniai-kaisuutta ja -paikkaisuutta kuin lineaarista progressiota yhdestä pisteestä. Tähän ristiriitaan ei ole olemassa muuta ratkaisua, kuin että voimme astua sisään tie-dostuksen liikkeeseen monesta por-tista, myös Suomessa tässä ja nyt.

2c. Haluan lopuksi ottaa esille kysymyksen, jolla ei välttämättä ole yleisempää relevanssia, mutta sitäkin syvempi henkilökohtainen merkitys. Asia koskee omaa iden-titeettiäni, jota Veikko Pietilä tarjoaa minulle vieläkin 'uudem-pana aaltona' kuin keskustelussa

vakiintuneet 'aallot'. Mikäli tulkinta perustuu Kauko Pietilän väitöskirjan arviointiin "1. ja 2. ja 3. aalto" (*Tiedotustutkimus* 4(4), 1981), voin vain todeta, että jutun otsikko oli toimituksen (käsikirjoituksessa se oli "Marx-laisen tiedotustutkimuksen ongel-mia"). Kysymys ei ole kuitenkaan ensisijaisesti tästä, pikemminkin tietystä katkoksesta.

Aloin kehittää teoreettista kantaani 70-luvun alkupuolella tiedotusopin ilmapiirissä, jota hyvinkin voisi kutsua torjuvaksi. Kun esitin lisensiaattityöni lokakuussa 1976, minua syytettiin "eklektismistä" (Karkama), "idealismista" (Nordenstreng) ja "kamärellisissä käytännöissä ja dis-kursseissa, emme voi ainakaan pe-kritiikki saattoi olla kohteellista, siitä ei tässä lähinnä ole kyse (joskin ainakin Kauko Pietilä on myöhemmin keskustelussa pitänyt vastaanottoaan yksisilmäisenä). Kyse on oman kantani identiteetistä, joka tämän jälkeen tuntuu pil-ku hiljaa muuttuvan ei-identiteetiksi. Esimerkiksi Ilkka Heiskanen (Helsingin yliopiston tiedo-tusopin laitoksen asiantuntijalau-sunnossa) keväällä 1979 pitää mi-nua 'nordenstrengilaisena' ja ni-myöhään kuin alkuvuodesta 1982 se-kä Pertti Hemänuus että Ilkka Ni-niluoto (*Tiede & Edistys* -lehden artikkeleissa) samaistavat kanta-ni 'uuteen aaltoon'. Ikään kuin johdonmukaisena tälle katsoo Veikko Pietilä, että kehrittelemäni tiedotusopillinen näkemys on vas-ta "kohisemassa", niin että tyrskyt seuraavat perästä.

Tämän muistiinpalautuksen ja loppukaneetin paikka ei olisi välttämättä tieteellisessä aika-kauslehdessä, ellei tieteenteko olisi persoonakohtaista toimintaa, jossa samalla kertaa puhutaan ma-ilmasta ja itsestä: objekti ja

subjekti leikkaavat siinä vakau-muksessa, joka tieteentekijällä on oman kantansa oikeellisuudesta. Vakaumus tekee tieteestä per-soonallista, jotain missä tieteentekijän minuus välittyy. Kuten kaikessa vuorovaikutuksessa myös tieteellisessä viestinnässä voi-daan tätä minuutta joko vahvistaa tai olla vahvistamatta. Tieteentekijän häiriintymättömyys perustuu siihen, että tiedeyhteisöt orien-toituvat aitoon vastavuoroisuuteen. Tämä ei liity ainoastaan tieteeseen sosiaaliterapiaan, vaan myös totuudenetsintään: mikäli "totuus on kokonaisuus" (Hegel), "idea jota voimme lähestyä ainoastaan kursseissa, emme voi ainakaan pe-riäätteessä sulkeakorviamme mil-tään, mikä haluaa tieteessä tul-se (joskin ainakin Kauko Pietilä ja kuulluksi juuri itsenään. Täs-on myöhemmin keskustelussa pitänyt tieteellisen viestinnän normis-ta ja totuuden pragmaattisessa eh-dossa välittyy tieteentekijän mi-nuus vakaumuksena.

Nähdäkseni oma kantani on jo-tain mikä on kehkeytynyt noin kym-

TÄMÄN NUMERON KIRJOITTAJIA

HEMANUS, Pertti. Prof., Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
 HUJANEN, Taisto. YL, lehtori, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
 JYRKIÄINEN, Jyrki. YL, lehtori, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
 MALMBERG, Tarmo. YK, HuK, tutkimusassistentti, Suomen Akatemia.
 MINKKINEN, Sirkka. KK, vt. ohjelmapäällikkö, TV-ohjelma 1, Yleisradio.
 NORDENSTRENG, Kaarle. Prof., Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
 PIETILÄ, Veikko. Apul. prof., Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
 STEINBOCK, Dan. FL, VTK, tutkija, Suomen Akatemia.
 SUOVA, Eino. Professori, (k. 1961).
 SURAKKA, Louhi. YK, kirjastoamanuenssi.
 VEHMAS, Raino. Professori, (k. 1979).

menen vuoden kuluessa säilyttäen tietyn ykseyden moninaisuudessa. Tämä ykseys ei käsittääkseni ole kuitenkaan se, miksi Veikko Pietilä sen tulkitsee. Ehkä asian voisi ilmaista seuraavasti. Nyt kun (Veikko Pietilästäkin) on suomalaisessa tiedotusopissa luontevaa puhua kulttuurista, merkityksestä, muotokielestä, estetiikasta tai semiotiikasta (merkeistä, koo-deista jne.) - so. asioista, jotka ovat olleet tutkijanminuuttani jo kauan ennen 'uutta aaltoa' - ilman että kellään läsnäolijoista nousisi karvat pystyyn, nyt minusta on hieman outoa kuulla, että olen vasta 'kohisten' tulossa. Ehkä aaltoni on vasta lyömässä rantaan, mutta syy siihen ei ole niinkään purjehduksen lyhydessä tai veneen jatkuvassa vaihtamisessa kuin ulapan avaruudessa ja aal-tonmurtajien leveydessä.

Puheenvuoro Tiedotusopillisen yhdistyksen syysseminaarissa "Suomalainen tiedotustutkimus eilen, tänään, huomenna" Tampereella 25.11.1982.